

*Ысакова М.А.***БАЛДАР БАКЧАСЫНДАГЫ БОЛОЧОК ТАРБИЯЧЫЛАРДАГЫ
КЕСИПТИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРДЫ КАЛЫПТАНДЫРУУ***Ысакова М.А.***ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ
У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДЕТСКИХ САДОВ***M.A. Ysakova***FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE
OF FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS**

УДК: 37:378. 978.

Бул макалада учурдун олуттуу маселелеринин бири болгон тарбиячылардын педагогикалык жөндөмдүүлүгүн калыптандыруу жөнүндө аныктама берилип, анын маңызын жана маанисин анализдөөгө басым жасалган. Педагогикалык жөндөмдүүлүктөрдүн түрлөрү бөлүнүп, ар бирине мүнөздөлмө берилген. Коомдун талабына ылайык керектүү инсанды тарбиялоодон мурда, ошондой талапка жооп бере ала тургандай адисти таптап, жаакшы натыйжага жеткенден кийин гана талаптагыдай инсандарды тарбиялай алууга болот. Же тактап айтканда талапка ылайык калыптанган компетенттүү адисти даярдоо керек. Адисти даярдоо үчүн андагы кесиптик жөндөмдүүлүк, ишбилгилдик сапаттарды калыптандыруунун ыкмаларын өздөштүрүп ала тургандай шарттарды да жаратуу керек. Замандын талабына ылайык келген адисти даярдоо, ар бир эле кесипке даярдаган билим берүүчү мекеменин бүгүнкү күндөгү негизги милдети болуп саналат. Ар бир кесипке ээ болуп жаткан болочок адисте өзүнүн кесипине болгон ынтызарлыгы, кызыгуусу болуусу абзел. Жөндөмдүүлүктү жогорку билим берүүдө өнүктүрүүнүн зарылдыгы, анын жолдору жана каражаттары жөнүндө баяндалат.

Негизги сөздөр: тарбия, тарбиячы, компетенция, ыкма, усул, кесипкөй, калыптандыруу.

В статье акцентируется внимание на одно актуальных проблем сегодняшнего дня формирование педагогических способностей воспитателей, а также анализируется значение и содержание понятие педагогической способности. Дана характеристика каждому виду способности. Учитывая требования общества сегодня прежде чем воспитывать ребенка возникает необходимость подготовка соответствующих специалистов, т.е. компетентных специалистов своей профессии. При подготовки нужных специалистов необходимо создать условия которое сформирует у них профессионализм компетентных специалистов. Это является одно из основных задач подготовки будущего педагога, при этом каждый молодой человек должен выражать интерес к своей будущей профессии. Необходимо формировании профессиональных компетентностей в образовании является приоритетом.

Ключевые слова: воспитание, формирование, компетенция, приемы, методы, воспитатель.

In the article, attention is accented on one the issues of the day of today forming of pedagogical capabilities of educators, and also a value and maintenance are analysed concept of pedagogical ability. Description is Given to every type of capabilities. Taking into account the requirements of society today before to bring up a child there is a necessity preparation of corresponding specialists, i.e. competent specialists of the profession. At preparations of necessary specialists must be created terms that will form for them professionalism of competent specialists. This is one of basic tasks of preparation of future teacher, here young everybody must express interest in it future. This article consider the issues of forming students pedagogical capacity. Gived definition to pedagogical capacity and types of pedagogical capacity. Importance of pedagogical capacity development ways in education process.

Key words: education, formation, competence, techniques, methods, educator.

Бүгүнкү күндө биздин жашообузга бир эле учурда бир канча миндеген жаңы маалыматтар менен кошо жаңыча түшүнүктөр да ар кандай багыттар, маалымат каражаттары аркылуу келип жатат. Ошончо көп маалыматтардын бардыгын бир убакта толук бойдон кабыл алуубуз үчүн алгач, ал маалыматтардын бизге кандай пайдасы бар жана зарылдыгы канчалык деген суроолор аркылуу тактап алганыбыз оң. Кандай гана кесиптин ээси болбосун ал «адис» катары өзүнүн кесипин сүйгөн жана өз ишинин устаты болуусу абзел. Айтайын дегеним: «Чымчык сойсо да, касапчы сойсун» деген элибизде кеп бар эмеспи, ошол сыңары ар бир кесиптин өзүнүн түйшүгү бар, ал түйшүктү чын дилимден аркалап, ишенимге ээ боло алам деген жаштарыбыздан уучубуз кур эмес. Бирок, биз заманбап, коомдун талабына ылайык кесипкөйлөрдү тарбиялап, адисти таптап чыгаруубуз үчүн заманбап жаңы маалыматтарды окуп үйрөнүп эле калып калбастан, ошол билген, кабыл алган маалыматтарыбызды керектүү, зарыл болгон жерде жеткиликтүү жана пайдалана ала тургандай денгээлде калыптандыруубуз керек. Ал үчүн ошол биз даярдап жаткан болочок адистин эң алгач эле психологиялык

даярдыгын б.а. установкасына маани берип көрөлү. Биз даярдай турган болочок адистин ошол адистике болгон кызыгуусу жана жөндөмүнүн канчалык денгээлде экендигине да баам салып көрөлүчү. Болочок адистин ошол адистик боюнча маалыматы канчалык жана түшүнүгү кандай? Канткенде кызыгууну жаратабыз жана жөндөмдүүлүктү калыптандырабыз? ж.б. суроолорго жооп издегенче эле жогорудагы макаланын мазмунун ачууга болот демекчимин. Эгер, биз студенттерди б.а. болочок адистерди азыркы заманбап дүйнөлүк талаптарга ылайык турмушка даярдагыбыз келсе, турмуштук кырдаалдарга даярдоодо окуу мезгилинде гана эмес башка ишмердүүлүктөрдүн чөйрөлөрүнө да ыңгайлаша алууга үйрөткүбүз келсе, анда, алгач ишти эмнеден баштообуз керек деген суроо туулат. Окууну аяктагандан соң эмгектен турган, мекемелерди көбөйтүү. Тарбия процессин турмуш менен тереңирээк, ачыгыраак байланыштыруу. Экинчиден лекциядагы алган билимдерин тагыраак андап билүүсү үчүн практикага көбүрөөк басым жасоо керек. Окуу жайдан алган билимин өз практикасында пайдалана ала тургандай денгээлде, окутулуп жаткан предметтердин көпчүлүк бөлүгү адистике байланышкан предметтер болуусу менен ал предметтер бири-бирине коендой окшош мазмунда эмес, бири-биринен айырмаланган такталган болуусу керек. Турмуштук ар кандай кырдаалдарда практикант-студент өзүнүн чеберчилигине, аң сезиминин зиректигине таянып кырдаалдан чыгып кете ала тургандай чеберчилик жөндөмдү калыптыруу керек. Окутуу процессинин маани-маңызы, педагогикалык-психологиялык кырдаалдарды чечмелеп кете ала турган багытта жүргүзүлүүсү абзел [3, 5].

Мындан сырткары окуу жайды аяктаган соң, бүтүрүүчү өзүн-өзү жетектеп кете ала тургандай жөндөмгө ээ болуу менен өзү эмгектенген жамаатындагы коммуникациянын көп жактуу, татаал ыкмаларын түшүнүүсүнө жана аны пайдалануусуна өбөлгөлөрдү түзүү. Өзү эмгектене турган чөйрөсүндө балдарды туура багытта тарбиялоонун максаттарын туура жолго коюу менен анын натыйжалуулугуна жетишүү. Жогорудагы айтылгандардын бардыгы бир күндө же бир айда эле толугу менен иш жүзүнө ашып кетет деген ойдон алысмын, бирок качан гана болочок адистер ушул көйгөйлөрдү чындап түшүнгөндө, ушул айтылгандар баарын жеке өзүн жүрүм-турум маданиятына, сүйлөө маданиятына, өзүн өзү коомдук жайларда кандайча алып жүрүүнү, өзүнүн жүрүм-турумун каалоолорун башкалардын кызыкчылыгына кандайча ылайыкташтырууну окуп-үйрөнүүнү биле баштаганда гана балдарды окутуп тарбиялоонун ыктарын туура жолго кое билгенде гана жакшы натыйжага жетише алат деген ойдомун.

Мына ушундан улам, дегеле «компетенттүүлүк» деген терминдин өзү эмнени туюндурат деген суроо туулат. «Компетенттүүлүк» деген термин латын тилиндеги «competens» деген сөзүнөн алынып, кыргызчага которгондо «билгич», «жөндөмдүү» «ылайыктуу», «шайкеш келген» деген түшүнүктү туюндурат. Бул жерде, албетте, тигил же бул тармак боюнча ар тараптуу, терең билимдүү, тажрыйбалуу, абройлуу, анын ой-пикири башкалар үчүн олуттуу деп саналган адам тууралуу сөз болуп жатат [2, 8].

Эгерде, мына ушул эле «компетенттүүлүк» деген түшүнүктү кеңири мааниде да алып карасак болот. Мисалга алсак, инсандын компетенттүүлүгү кандай даражада экендиги анын күнүмдүк турмушунда, кесиптик ишинде же социалдык чөйрөлөрдө тигил же бул проблеманы чече билүүдө аныкталат. Ошону менен бирге эле инсандын өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүндө, атуулдук-коомдук ишмердүүлүгүндө, кайсыл бир тармакта эмгектенүүсүндө, тиричиликте, маданий жерлерде жана башка бардык учурларда ал өзүнүн компетенттүүлүгүн көрсөтө алуусу зарыл. Буга ылайык, адам ар дайым өзүн өзү өнүктүрүп, алган теориялык билимдерин практика жүзүндө сынап, тактап, сынчыл көз караш менен карап, ар бир көрүнүш, окуялардын себеп-натыйжаларын таап чыгып, аларды окшоштуруп, салыштырып, талдап ар дайым маселени оң жагына чечүүгө аракет жасаган учурда гана «компетенттүүлүк» сапат же «компетенттүү мамиле же ыкма» келип чыгат. Ошондо гана ал «компетенттүүлүк», «компетенттүү адам», «компетенттүү мамиле», «компетенттүү адис» деген наамга ээ болот. Демек, компетенттүүлүк деген эмне дегенде «компетенттүүлүк бул – тигил же бул жумуштун майын чыгара иштеп, өтөсүнө чыгып, натыйжалуу эмгектенүү үчүн, үзүрлүү ишмердүүлүккө өбөлгө түзүүгө зарыл деп эсептелинген билим, ыкма, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн, жөндөмдүн, тажрыйбанын болуусу, турмушта туура кадам жасоо үчүн адамдын толук кандуу өсүп жетилүүсү» деген түшүндүрмөнү берет элек. Компетенттүүлүк – бул иштин көзүн билүү менен маселелерди чече билүүчүлүк. Билим – компетенттүүлүктүн мазмундук жагы билгичтик, ыкма – компетенттүүлүктүн практикалык жагы Мында компетенттүүлүктүн мазмундук жагында билимге таянса, ал эми компетенттүүлүктүн практикалык жагы билгичтик, ыкмага негизделет. Проблеманын өзөгүн, маңызын билүү менен бирге эле аны чечүү, ар дайым билимди жаңыртуу, алган билимдерин белгилүү шарттарда жемиштүү колдоно билүү үчүн жаңы маалыматтарга, тактап айтканда, мобилдүү, тез билимге ээ болуу өтө маанилүү [3, 18].

Компетенттүүлүктү калыптандыруу боюнча бир канча жаңыча ыкмаларды белгилеп кетүүгө бо-

лот. Ал үчүн негизинен ошол инсандын өзүндө каалоо, эңсөө, кызыгуу болуусу зарыл. Башкача айтканда кандайдыр иш аракетти жасоого мотивацияны жаратуу керек. Мисалы: Мектептин бүтүрүүчүсүндө педагог болгонго каалоо жок болсо, анда андагы педагогдук сапаттарды кантип калыптандырууга болот? Же кызыгууну кантип жаратууга болот? Бул ар кандай иш чаранын алдын ала жүргүзүлүүчү профилактикалык иш чара болуп саналабы? Же кызыгууну жаратуу үчүн кайсы мезгилден баштап аракеттенүүгө болот деген сыяктуу суроолордун негизинде ой жүгүртүп көрөлү. Анда мектеп бизге кандай даярдыктагы болочок адистерди даярдап берип жатышат? Эгерде мектепти аяктап жаткан бүтүрүүчүлөрдүн бардыгы өздөрү каалаган адистиктерге окуп, адис болуп чыгышса, анда алар ошол өздөрү сүйгөн кесибин чын дилден аркалап кете алабы? Бирок мүмкүнчүлүк, объективдүү жана субъективдүү факторлордун таасири менен же үй-бүлөлүк жагдайга, шартка ылайык башка адистике окуп аяктаса кандай адис болуп чыгат? Канткенде компетенттүү адисти даярдоо керек? Айтайын дегеним кесипке болгон кызыгууну качантан пайда кылуу керек? Мисалы: Япондордо башталгыч класстын алгачкы жылдарында балдарга сабатка үйрөтүүдөн мурда, коомдук жүрүм-турум нормаларды, жүрүм-турум этикасын үйрөтүп андан соң окутууга багыт алышып, кесиптик багыттагы компетенттүүлүктүн элементтерин мектептен калыптандырышат. Биздеги мектептеги алган кээ бир мааламаттарды балдар өз турмушунда көпчүлүк учурда колдоно алышпайт [5, 2].

Болочок адистердеги кесипке болгон кызыгууну жана жөндөмдүүлүктү мектептен баштап калыптандырып шыктандырсак биз ойлогондой компетенттүү адистерди даярдоо бир кыйла жеңил жолго коюлат деген ойдомун. Себеби, баарыбызга малым болгондой эле кээ бир биринчи курска окууга келген студенттерибизден кесип тандоо боюнча сөз козгогондо эле: «Мен башка кесипти тандаган болчум, шартка байланыштуу окушум керек болуп жатат», «Мен барыбир өзүм каалаган адистигиме которулам, менден азыркы окуум боюнча жакшы деле адис чыкпайт» ж.б. ушундай пикирлерди айтышканда, башкалардын да пикирлери башкача болуп өзгөрүүгө учурайт. Мындай учурда көпчүлүктөн бөлүнө албай

олку солку болуп, бир, эки жыл убактыларын текке кетиришет да кайсы адистикте окуп жатышканын андап билгенче окуну аяктап калышат. Кесиптик компетенттүүлүктү жогорку денгээлде калыптандыруу эмес, элементтерин да калыптандырууга жетишпей калуулары толук ыктымал. Анда андай адистер өз чөйрөсүндө жакшы иштеп кете алат деген ойду айтуу кыйынчылыкка турат. Биз жогоруда түшүндүрүп өткөн компетенттүүлүктү окуу жайга келгенден баштап эмес, мектепте окуп жүргөн мезгилден баштап калыптандырганыбыз б.а. туура багыт жана мотивация бергенибиз тура деп ойлойм. Сөзүмө далил катары, мектепте анча мынча мугалимдердин чөйрөсүнө аралашып жүргөн, кээ өзү кызыккан студенттердин айтуусу боюнча үчүнчү курска келгенге чейин кызыксыз эле окуу болгондугун, качан адистик боюнча предметтер окутула баштаган мезгилден тартып сабактарга өтө кызыгып, практикадан чарчабай, кайрадан туура мотивация алып, шыктангандарын айтып калышат. Өткөн сабактарындагы өздөрү пайдаланган усулдары боюнча тартынбай маалымат беришип, ой бөлүшкөндөрүн укканда ар бир окутуучуда «ушундай адистерди даярдап жатыппыз, демек, уучубуз кур эмес экен» деп өзүбүзгө шык, дем берип жумушубузду улайбыз. Ушунун баары компетенттүүлүктүн, иш билгиликтин нагыз өзү деп айтмакчымын [1, 6].

Сөзүмдүн акырында кесиптик жөндөмдүүлүк өзүнөн-өзү жаралабайт жана аны жаратуу, калыптандыруу ар бир окутуучунун чын дилден жасаган аракети деп эсептейм.

Адабияттар:

1. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. - 2004. - №5.
2. Омурбеков А.М. Компетенттүүлүк дидактикалык материал менен тыгыз байланышта. – 2009. - 23.
3. Иванов Д.А. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании. - М., 2007.
4. Морева Н.А. Основы педагогического мастерства. Практикум. - М., 2006.
5. Боталиева У.А. Педагогдун компетентүүлүгү – билим берүүнүн сапатын жакшыртуунун негизи. - Б., 2010. - 26 (2).

Рецензент: к.пед.н., доцент Абдывасиева З.